

Мср Јелена Станисављевић, докторанд  
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу  
ORCID: 0000-0001-9467-9613

Прегледни научни рад  
УДК: 341.645(4)  
341.231.14  
DOI: 10.46793/7623-143-0.315S

## ПРИНЦИП *JURA NOVIT CURIA* У ПРАКСИ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА\*

### Резиме

Аутор у раду анализира примену принципа *jura novit curia* у пракси Европског суда за људска права. У првом делу рада, аутор објашњава значење принципа *jura novit curia*, а како овај принцип није експлицитно предвиђен Европском конвенцијом о људским правима, аутор његову суштину проналази у одређеним члановима Конвенције које том приликом анализира. У другом делу рада, аутор анализира принцип *ne eat judex ultra et extra petita partium*, који представља ограничење максиме *jura novit curia*, указујући притом на ставове Европског суда за људска права изражене у конкретним предметима. На крају, аутор приказује издвојена мишљења судија Европског суда за људска права у предмету *Radomilja* и остали против Хрватске, која указују на кључне проблеме приликом примене анализираних принципа у пракси Европског суда за људска права.

**Кључне речи:** *jura novit curia*, *non ultra petita*, Европски суд за људска права, суд као господар права, суд као мајстор карактеризације, пракса Европског суда за људска права, *Radomilja* и остали против Хрватске.

### 1. Увод

Принцип *Jura novit curia*, заснован на разликовању између чињеница и права,<sup>1</sup> представља латинску правну максиму која се дословно може превести

---

\* Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2024. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

<sup>1</sup> Cica, A., *The principle of jura novit curia*, Young Scholars in International Arbitration, 2014, стр. 105.

као Суд зна право или Суд препознаје права. Суштина овог принципа првобитно је била изражена у Јустинијановом зборнику дужом максимом, којом је било предвиђено да судија не треба да оклева да допуни и разради све оно што су странке или њихови пуномоћници неадекватно изјавили, у оној мери у којој зна да је релевантно за законе и јавну правду.<sup>2</sup> Иако готово инхерентан у континенталним јурисдикцијама,<sup>3</sup> принцип *jura novit curia* није експлицитно предвиђен у међународним правним актима, као ни у правилима међународних судова. У пракси, ово потенцијално угрожава правну сигурност, из разлога што погрешна примена *jura novit curia* принципа може довести до повреде правила судског поступка, што даље може водити одбијању домаћих судова да признају и изврше судску одлуку.

Првобитно, принцип *jura novit curia* коришћен је у политичке сврхе да би се обезбедио интегритет закона једне државе кроз овлашћење судија на њихово тумачење и примену.<sup>4</sup> С тим у вези, у многим правним системима основно начело грађанског процесног права је да, док је генерално на странкама да дефинишу чињенице на које се ослањају, на суду је да познаје закон и да релевантне прописе примењује исправно и по службеној дужности. Међутим, иако суд има коначну реч о правној квалификацији, грађанскоправна традиција принципа *jura novit curia* не спречава странке да изнесу свој став о томе како суд треба да тумачи закон и које одредбе или принципе треба да примени. Ипак, крајња одлука је на суду, без икакве обавезе да прати сугестије било које од страна, па чак ни сугестије са којима се обе стране слажу.<sup>5</sup> У традицији европског грађанског права, овај важан принцип обично се изражава латинским синтагмама *jura novit curia* (суд познаје право) и *da mihi factum, dabo tibi ius* (дај ми чињенице, даћу ти право). Упркос лепоти ових изрека, њихове специфичне последице и даље се могу јавити као нејасне,<sup>6</sup> што је случај чак и у пракси највише инстанце за заштиту људских права у Европи.

У скорашњем периоду, прецизније од 2010. године, Европски суд за људска права се све чешће позива на принцип *jura novit curia*, што је до тог временског тренутка чинио само спорадично.<sup>7</sup> Ипак, у пресудама скоријег датума, примена овог принципа праћена је одређеном дозом неусаглашености

---

<sup>2</sup> Koch, O.V., *Principle iura novit curia in International Commercial Arbitration*, Правова држава, No. 22/2016, стр. 181.

<sup>3</sup> Mantakou, A., *The Misadventures of the Principle Jura Novit Curia in International Arbitration - A Practitioner's Approach*, Τμητικός Τόμος Σπ. Β. Βρέλλη, стр. 488.

<sup>4</sup> Sugihara, T., *The principle of jura novit curia in the International Court of Justice: With reference to recent decisions*, Japanese Yearbook of International Law, Vol. 55/2012, стр. 78.

<sup>5</sup> Marttinen, K., *Fair Trial Rights and the Principle of Iura Novit Curia*, University of Amsterdam, 2018, стр. 11.

<sup>6</sup> Salung Petersen, C., *Treaties in Domestic Civil Litigation: JuraNovit Curia?*, Nordic Journal of International Law, 2011, стр. 370.

<sup>7</sup> Möschel, M., *Jura Novit Curia and the European Court of Human Rights*, European Journal of International Law, Vol. 33, No. 2/2022, стр. 636.

међу судијама, те се тако у предметима *SM против Хрватске*<sup>8</sup> и *Radomilja и остали против Хрватске*<sup>9</sup> овај принцип нашао као предмет разматрања у издвојеним мишљењима судија.<sup>10</sup> Због тога, примена наведеног принципа кроз праксу Европског суда за људска права биће основни предмет анализе овог рада. Најпре ћемо сагледати одредбе Европске конвенције о људским правима у којима се може пронаћи суштина начела *jura novit curia*, потом ћемо извршити анализу најзначајнијих пресуда овог суда у којима се расправљало о наведеном принципу, али и о принципу *ne eat judex ultra et extra petita partium*, а на крају ћемо указати на проблематику и потешкоће које се јављају у њиховој примени.

## **2. *Jura novit curia* и Европска конвенција о људским правима**

Као и други међународни извори права, текст Европске конвенције о људским правима (у даљем тексту: Конвенција) не садржи експлицитно принцип *jura novit curia*. Међутим, његова суштина може се наћи у чл. 32. Конвенције којим је регулисана надлежност Европског суда за људска права (у даљем тексту: Суд). Према чл. 32. Конвенције, надлежност Суда се протеже на све предмете који се тичу тумачења и примене Конвенције и протокола уз њу.<sup>11</sup> Такође, чл. 34. предвиђено је да Суд може да прима представке од сваког лица, невладине организације или групе лица који тврде да су жртве повреде права установљених Конвенцијом или протоколима уз њу, учињене од стране неке Високе стране уговорнице.<sup>12</sup> Треба поменути и чл. 19. Конвенције према коме је Суд основан да обезбеди поштовање обавеза које су Високе стране уговорнице преузеле из Конвенције и протокола уз њу.<sup>13</sup> Из ове одредбе уочава се да Европски суд није првенствено, нити генерално, суд за чињенице. Уместо тога, његова овлашћења да утврди, као и да процени чињенице треба посматрати као саставни део његове примарне функције, а то је да каже шта је закон (*dire le droit*).<sup>14</sup> Ипак, овлашћење Суда да управља поступком засновано је и на чл. 38. Конвенције којим су државе обавезне да сарађују, како би

---

<sup>8</sup> *SM v. Croatia*, app. no. 60561/14, judgment of 25 June 2020.

<sup>9</sup> *Radomilja and Others v. Croatia*, app. no. 37685/10 22768/12, judgment of 20 March 2018.

<sup>10</sup> *SM v. Croatia*, app. no. 60561/14, judgment of 25 June 2020, Joint concurring opinion of Judges O'leary and Ravarani, par. 1; *Radomilja and Others v. Croatia*, app. no. 37685/10 22768/12, judgment of 20 March 2018, Joint partly dissenting, partly concurring opinion of Judges Yudkivska, Vehabović and Kūris, par. 3; Joint dissenting opinion of Judges De Gaetano, Laffranque and Turković, par. 29.

<sup>11</sup> Чл. 32 Европске Конвенције о људским правима.

<sup>12</sup> Чл. 34. Европске Конвенције о људским правима.

<sup>13</sup> Чл. 19. Европске Конвенције о људским правима.

<sup>14</sup> Spielmann, D., *The European Court of Human Rights: Master of the Law but not of the Facts?*, Speech to the British Institute of International and Comparative Law, 2014, стр. 2.

обезбедиле све неопходне услове за спровођење ефикасне истраге, ако је њено спровођење потребно.<sup>15</sup>

Суд је искључиву и пуну моћ доношења правила стекао на основу чл. 25 (д) Конвенције којим је утврђено да на општој седници Суд усваја пословник Суда.<sup>16</sup> У енглеској верзији текста, избор речи можда и додатно наглашава његову моћ, с обзиром да је прописано да *The plenary Court shall adopt the rules of the Court*, односно да Суд усваја **правила** Суда. Судија Дин Шпилман (*Dean Spielmann*) који је био председник Суда у периоду од 2012. до 2015. године, нагласио је чињеницу да је кроз чл. 38. и 25 (д) Конвенције, Суд ефективно два пута добио искључиву власт над правилима. Он је објаснио да је ово овлашћење од виталног значаја за функционисање Суда јер обезбеђује флексибилност у развоју поступка и метода, те тиме омогућава Суду да остане независан од држава.<sup>17</sup> Улога Суда као господара или мајстора права (*master of the law*) додатно је унапређена Протоколом бр. 16. Првим чланом овог протокола омогућено је највишим судовима и трибуналима Високих страна уговорница да затраже од Суда саветодавна мишљења о начелним питањима која се односе на тумачење или примену права и слобода дефинисаних Конвенцијом или протоколима уз њу.<sup>18</sup> На овај начин додатно је ојачана улога суда као господара права.

Један од најранијих случајева где је сам Суд указао на обим своје квалификационе надлежности био је случај *De Wilde, Ooms and Versyp* против Белгије.<sup>19</sup> Суд је приметио да је израз *случајеви који се тичу тумачења и примене Конвенције*, који се налазио у чл. 45. тадашњег текста Конвенције, изузетан по својој ширини. У наведеном случају, Суд је заузео став да, након што му је предмет прописно упућен, Суд има пуну надлежност и стога може узети у обзир сва чињенична, као и правна питања која се могу јавити током разматрања случаја.<sup>20</sup>

Иако Суд себе не назива *мајстором права*, у многим приликама ипак користи сличну фразу – *мајстор карактеризације* за правно квалификовање чињеница у предмету.<sup>21</sup> Заправо, израз *господар права* није продукт стразбуршког суда, те се стога не може наћи нигде у његовој пракси. Ипак, ово је правичан и тачан опис судског овлашћења. Право о коме је реч односи се на правне норме које се налазе у тексту Конвенције, како у материјалном, тако и у

---

<sup>15</sup> Чл. 38. Европске Конвенције о људским правима.

<sup>16</sup> Чл. 25 (д) Европске Конвенције о људским правима.

<sup>17</sup> Spielmann, D., *нав. дело*, стр. 2.

<sup>18</sup> Протокол 16 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, чл. 1.

<sup>19</sup> *De Wilde, Ooms and Versyp ("vagrancy") v. Belgium*, app. no. 2832/66; 2835/66; 2899/66, judgment ECHR, 18.06.1971.

<sup>20</sup> *Исто*, par. 48-49.

<sup>21</sup> Израз *мајстор карактеризације* први пут је употребљен од стране Суда у пресуди *Handyside v. the United Kingdom*, app. no 5493/72, judgment ECHR, 07.12.1976, par. 41.

процесном смислу.<sup>22</sup> У пракси суда у Стразбуру, добро је утврђен принцип да представку карактеришу чињенице које се у њој наводе, а не само правни разлози или аргументи на које се позива. На овај начин, Суд примењује максиму *jura novit curia*.<sup>23</sup>

### **3. Принцип *Jura novit curia* у пресудама Европског суда за људска права**

Разраду принципа *jura novit curia* Суд је дао у бројним пресудама. Један од првих случајева где се као спорно јавило питање правне квалификације чињеница од стране Суда био је случај *Guzzardi* против Италије.<sup>24</sup> У наведеном случају, Влада је приговорила да је Комисија самоиницијативно узела у обзир чл. 5. и 6. Конвенције, с обзиром се подносилац представке првобитно позвао само на чл. 3, 8. и 9., као и на чл. 2. Протокола бр. 1. На тај начин, по мишљењу Владе, Комисија је превидела опште начело, односно обавезу, да своју одлуку ограничи на чињенице које је навела странка. Према тврдњи Владе, Комисија је тиме поступала изван своје надлежности.<sup>25</sup> Комисија је на ове тврдње одговорила да чл. 25. захтева од апликаната да тврде да се налазе у статусу жртве *кршења права наведених у Конвенцији*, али их не обавезује да прецизирају који члан, став или подстав гарантује право за које сматрају да је повређено. Свака већа строгост довела би до неправичних последица, јер се велика већина појединачних представки подноси од стране правних лаика, који се Комисији обраћају без помоћи адвоката.<sup>26</sup> Овај случај представља својеврсни почетак праксе Суда да јасно ставља до знања како поседује право да чињенице подводи под чланове Конвенције који се разликују од оних назначених у представци.

Касније, Суд је заузео став који ће у будућности понављати увек када се постави питање његове квалификационе надлежности: Будући да је Суд мајстор карактеризације чињеница у предмету, он се не сматра ограниченим квалификацијом коју је дао подносилац представке, Влада или Комисија.<sup>27</sup> На основу принципа *jura novit curia*, Суд је на сопствену иницијативу разматрао представке на основу чланова или ставова на које се апликанти нису позивали, па чак и по основу одредби у односу на које је Комисија представку прогласила неприхватљивом. У бројним пресудама, Суд понавља да представку карактеришу чињенице које се у њој наводе, а не само правни основ на који се позива.<sup>28</sup>

---

<sup>22</sup> Spielmann, D., *нав. дело*, стр. 1.

<sup>23</sup> *Исмо*, стр. 3.

<sup>24</sup> *Guzzardi v. Italy*, app. no. 7367/76, judgment ECHR, 06.11.1980.

<sup>25</sup> *Исмо*, par. 58.

<sup>26</sup> *Исмо*, par. 61-62.

<sup>27</sup> *Guzzardi v. Italy*, app. no. 7367/76, judgment ECHR, 06.11.1980, par. 62; *Foti and others v. Italy*, app. no. 7604/76; 7719/76; 7781/77; 7913/77, judgment ECHR, 21.11.1983, par. 44; *Case of Scoppola v. Italy*, app. no. 10249/03, judgment ECHR, 17.09.2009, par. 54.

<sup>28</sup> *Foti and others v. Italy*, app. no. 7604/76; 7719/76; 7781/77; 7913/77, judgment ECHR, 21.11.1983, par. 42; *Guerra and others v. Italy*, app. no. 14967/89, judgment ECHR, 19.02.1998, par. 44; *Radomilja and others v. Croatia*, app. no. 37685/10 and 22768/12,

Међутим, иако принцип *jura novit curia* означава слободу суда у правном оквиру спора, он има својих ограничења. Једно од њих огледа се у принципу *non ultra petita*, који забрањује суду да одлучује о питањима која се налазе ван оквира спора.<sup>29</sup>

#### 4. Принцип *Ne eat iudex ultra et extra petita partium*

У досадашњем излагању дефинисали смо да је Суд мајстор карактеризације, односно правне квалификације чињеница у предмету. Ипак, ова надлежност Суда ограничена је на оне чињенице које су наведене у представци, али не и на оне које у њој нису садржане. У судској пракси, ово је познато као *extra/ultra petita* правило. Дословно значење овог принципа можемо схватити тако да суд не треба да иде (суди) изван захтева странака или изван обима спора. У том смислу, *non ultra petita* допуњује принцип *jura novit curia*: док *non ultra petita* осигурава консензуалну природу поступка, *jura novit curia* осликава аутономију Суда у оквиру усаглашених чињеница.<sup>30</sup> *Extra/ultra petita* принцип има два аспекта, јурисдикциони и процедурални. Ограничавајући јурисдикциону компетенцију Суда *rationae materiae*, овај принцип јача и намеће процедуралне границе принципу диспозитије. Сходно томе, правило *extra/ultra petita* јача аутономију подносиоца представке, а истовремено му, заједно са принципом *jura novit curia*, намеће границе јер практично предвиђа поделу посла између странака и Суда.<sup>31</sup>

Ово правило најпрецизније је објашњено у предмету Радомиља и други против Хрватске, који се односио на чл. 32. и 34. Конвенције, конкретно на елементе који дефинишу представку, а тиме и обим предмета који је упућен Суду. Случај је специфичан јер је Веће засновало своју одлуку на чињеничној и правној основи коју подносиоци представке нису изнели пред домаћим судовима нити пред Већем. Велико веће је стога позвано да одговори на

---

judgment ECHR, 20.03.2018, par. 124; *Molla Sali v. Greece*, app. no. 20452/14, judgment ECHR, 18.06.2020, par. 85.

<sup>29</sup> Bazanth, B., *An Unresolved Question: Optional Declarations At The Intersection Of Jura Novit Curia, Competence-Competence, And Non Ultra Petita*, International Law And Politics, Vol. 54, 2022, стр. 1055.

<sup>30</sup> Tanzi, A., *Ultra Petita*, Max Planck Encyclopedia Of Int'l Law, 2019, <https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law-mpeipro/e2239.013.2239/law-mpeipro-e2239>; Nottebohm (Liech. v. Guat.), Judgment, 1953 I.C.J. 111, 122 (Nov. 18), наведено према: Bazanth, B., *нав. дело*, стр. 1056.

<sup>31</sup> *Radomilja and Others v. Croatia*, app. no. 37685/10 22768/12, judgment ECHR, 20.03.2018, appendix 14.

прилично фундаментално питање шта конституише представку, а тиме и обим предмета пред Судом.<sup>32</sup>

Суд се позвао на претходно заузете ставове у предмету *Foti* и други против Италије.<sup>33</sup> Поновио је да међународни систем заштите успостављен Конвенцијом функционише на основу представки, било државних или појединачних, у којима се наводи кршење Конвенције и стога не дозвољава Суду да се бави чињеницама које подносилац представке није навео, без обзира на то како је дошао до сазнања о њима.<sup>34</sup> Овакав став одражава један од основних принципа поступања суда према међународном и домаћем праву: *ne eat iudex ultra et extra petita partium* („не мимо захтева“), с тим што се под петитумом подразумева притужба коју је поднео подносилац представке. Овакво налажење сугерише да је обим предмета који је уступљен Суду у остваривању права одређен притужбом или *представком* подносиоца – што је термин који се користи у чл. 34. Конвенције.<sup>35</sup>

Суд је онемогућен да узима у обзир чињенице које подносилац представке није навео, као и да их испитује у погледу усклађености са Конвенцијом, али то не спречава подносиоца представке да разјасни или разради своје првобитне поднеске током поступка по Конвенцији. Суд мора узети у обзир не само првобитну представку, већ и додатне документе који имају за циљ да је допуне, као и да елиминишу почетне пропусте или нејасноће.<sup>36</sup> Примењујући ове принципе на предмет Радомиља,<sup>37</sup> Велико веће је установило да је пресуда Већа донета на основу чињеница на које се подносиоци представке нису позвали. Стога, пресудом је одлучено ван оквира предмета који су поставили подносиоци представка, те је она проглашена неприхватљивом.

Као што досадашња анализа показује, обим предмета пред Судом остаје ограничен чињеницама које је изнео подносилац представке. Ако би Суд засновао своју одлуку на чињеницама које нису обухваћене представком, пресудио би изван оквира предмета и прекорачио своју надлежност одлучујући о стварима које му нису упућене у смислу чл. 32. Насупрот томе, Суд не би одлучивао ван оквира предмета ако би, применом принципа *jura novit curia*, чињенице на које се апликант жали поново правно квалификовао, заснивајући своју одлуку на члану или одредби Конвенције на коју се апликант не позива. Подразумева се да Суд не може, прибегавајући принципу *jura novit curia*, да

---

<sup>32</sup> Израз „Веће“ означава свако веће од седам судија које је основано на темељу члана 26. став 1. Конвенције, док израз „Велико веће“ означава велико веће од седамнаест судија основано на темељу чл. 26. ст. 1. Конвенције.

<sup>33</sup> *Foti and others v. Italy*, app. no. 7604/76; 7719/76; 7781/77; 7913/77, judgment ECHR, 21.11.1983.

<sup>34</sup> *Исмо*, par. 44.

<sup>35</sup> *Radomilja and Others v. Croatia*, app. no. 37685/10 22768/12, judgment ECHR, 20.03.2018, par. 109.

<sup>36</sup> *Foti and others v. Italy*, par. 44.

<sup>37</sup> *Radomilja and Others v. Croatia*, par. 122.

донесе пресуду која би ишла даље од (*ultra petita*) или изван (*extra petita*) онога што му је упућено.<sup>38</sup>

У светлу наведених аргумената, закључујемо да је обим предмета који је уступљен Суду одређен представком апликанта и додатним документима уз њу.<sup>39</sup> Представка се састоји од два елемента: чињеничних навода и правних аргумената. Суд није везан правним основом које је подносилац представке навео у складу са Конвенцијом и њеним протоколима и има овлашћење да одлучи о правној квалifikацији чињеница тако што ће је испитати према члановима или одредбама Конвенције, различитим од оних на које се позвао подносилац представке. Суд, међутим, не може да заснива своју одлуку на чињеницама које нису садржане у представи. Такво поступање било би једнако одлучивању изван оквира предмета; другим речима, Суд би одлучио о стварима које му нису упућене, у смислу чл. 32. Конвенције.<sup>40</sup>

## 5. Супротстављена мишљења судија о примени принципа *jura novit curia* и *extra/ultra petita*

У случају Радомиља и остали против Хрватске,<sup>41</sup> Суд је тежио да дефинитивно објасни *jura novit curia* и *extra/ultra petita* принципе, што би могло водити закључку да, након заузетих ставова у овој пресуди, више не би требало да буде простора за нејасноће у погледу надлежности Суда у овој области. Међутим, потребно је нагласити да су у овом случају постојала два одвојена мишљења шест судија, због неслагања са применом принципа *extra/ultra petita* на конкретан случај.

У заједничком издвојеном мишљењу, судије *De Gaetano, Laffranque и Turković* наводе да се правило *extra/ultra/intra petita* примењује само на поднеске подносилаца представке у мери у којој ти поднесци одређују обим предмета, те да је за примену овог правила кључно дефинисати како Суд одређује тај обим. Већина је утврдила да је обим предмета који је уступљен Суду одређен тврдњама односно представком апликаната.<sup>42</sup> Сходно томе, већина судија није обезбедила довољне критеријуме да утврди прави петитум подносилаца представке и тиме је оставила превише дискреционог права Суду када се захтева примена правила не *extra/ultra/intra petita*. Као резултат тога,

---

<sup>38</sup> Исто, par. 123-125.

<sup>39</sup> *Foti and Others v. Italy*, App. no. 7604/76; 7719/76; 7781/77; 7913/77, judgment ECHR, 10 December 1982, par. 44; *Guzzardi v. Italy*, app. no. 7367/76, judgment ECHR, 06.11.1980, par. 62; *BB v. France*, app. no. 5335/06, judgment ECHR, 17.12.2009, par. 56.

<sup>40</sup> *Radomilja and Others v. Croatia*, par. 126.

<sup>41</sup> *Radomilja and others v. Croatia*, app. no. 37685/10 and 22768/12, judgment ECHR, 20.03.2018.

<sup>42</sup> *Radomilja and Others v. Croatia*, Joint dissenting opinion of judges De Gaetano, Laffranque and Turković, par. 7.



приликом одлучивања већина је пожурила са закључком, без да претходно детаљно анализира поднеске подносиоца представке.<sup>43</sup> Такође, према мишљењу ових судија, одбацивање аргумената подносиоца представке, заједно са потпуним занемаривањем појашњења о њиховим истинским жељама, у супротности је са принципом диспозиције и суштином правила не *extra/ultra petita*.<sup>44</sup>

Примарна сврха ова два тесно повезана принципа је да ојачају аутономију и *dominus litis* позицију подносиоца представке пред Судом, док је, према ставовима судија које су дале издвојено мишљење, већина судија потпуно изгубила из вида релевантност ових принципа.<sup>45</sup> Из тог разлога, судије *De Gaetano, Laffranque* и *Turković* сматрају да је Велико веће требало да одбаци аргумент Владе да је веће деловало *extra/ultra petita* заснивајући своје пресуде на чињеницама и правним аргументима који нису били део притужби подносиоца представке пред Судом.<sup>46</sup>

У истом предмету, судије *Yudkivska, Vehabović* и *Kūris* изнели су своје делимично супротно, делимично сагласно мишљење. У свом издвојеном мишљењу, судије пре свега истичу сумњу да ли *самопретпоставка суда о својој улози мајстора карактеризације* уопште представља примену принципа *jura novit curia*.<sup>47</sup> Затим, судије исказују критику великог дела Већа због тога што су били претерано скрупулозни када су уложили све напоре да не прекораче границе за које су тумачили да су постављене принципима *ultra/extra petita* на страни подносиоца представке, а да потом нису показали никакво оклевање приликом прелажења преко сличних граница на страни Владе. На тај начин, истичу судије, Суд је поступио пријатељски према Влади, а непријатељски према подносиоцу представке, што поставља питање неуравнотежености у оцени поднесака странака.<sup>48</sup> Иако не сумњају да је Суд заиста *господар карактеризације* и правне квалификације чињеница у предмету, ово троје судија исказују забринутост да се то може посматрати као *carte blanche*, и указују да то не би требало да буде тако.<sup>49</sup> На самом крају издвојеног мишљења, уочљиво је да неслагање ових судија добија значајне размере.

Наиме, у време поступања Суда по предмету Радомиља, чл. 35. ст. 1. било је предвиђено да *Суд може узети предмет у поступак тек када се исцрпе сви унутрашњи правни лекови, ..., и у року од шест месеца од дана када је донета*

---

<sup>43</sup> Исто, Joint dissenting opinion of judges De Gaetano, Laffranque and Turković, par. 9.

<sup>44</sup> Исто, Joint dissenting opinion of judges De Gaetano, Laffranque and Turković, par. 19.

<sup>45</sup> Исто, Joint dissenting opinion of judges De Gaetano, Laffranque and Turković, par. 19.

<sup>46</sup> Исто, Joint dissenting opinion of judges De Gaetano, Laffranque and Turković, par. 30.

<sup>47</sup> *Radomilja and Others v. Croatia*, Joint Partly Dissenting, Partly Concurring Opinion of Judges Yudkivska, Vehabović and Kūris, par. 3.

<sup>48</sup> Исто.

<sup>49</sup> *Radomilja and Others v. Croatia*, Joint Partly Dissenting, Partly Concurring Opinion of Judges Yudkivska, Vehabović and Kūris, par. 3.

правоснажна одлука.<sup>50</sup> У конкретном случају, од окончања домаћих поступака, па до упућивања представке Суду, прошло је више од шест месеци. Међутим, судије које су исказале своје издвојено мишљење, приметиле су да Влада уопште није истакла приговор на ово правило утврђено чл. 35. Конвенције. Напротив, Влада је у овом случају сматрала да је правило шест месеци испоштовано. С друге стране, већина судија је сама формулисала овај приговор за и у име Владе. Због тога су судије у издвојеном мишљењу закључиле да је проглашавање представке недопуштеном због непоштовања шестомесечног рока било пријатно изненађење за Владу. Затим, судије додатно исказују незадовољство одлуком Суда користећи следећу формулацију као закључак овог дела издвојеног мишљења: *Заиста, не само да Влада није била свесна да постоји зец који се треба извући, већ се нису опремили ни шеширом. А сада би могли да кажу „Зашто се мучити, ако Велико веће има зечева у изобиљу?“ – и шешира такође!*<sup>51</sup> Из последње реченице закључујемо да у конкретном случају не само да је било несугласица међу судијама приликом одлучивања, већ да су оне биле суштинске. Због опречних мишљења великог броја судија у овом предмету, сматрамо да се случај Радомиља и даље не може користити као кључни предмет за решавање контроверзног *ultra/extra vires* принципа, те да је решавање наведене проблематике нешто чему Суд у будућем периоду треба тежити.

## 6. Закључак

Принцип *Jura novit curia* представља латинску правну максиму која се дословно може превести као *Суд зна право*. Иако ово начело представља римску правну традицију, о његовој примени и обиму и данас постоје бројне недоумице. Једна од најзначајнијих, односи се на примену овог принципа у пракси међународних судова. У случају погрешне примене овог начела, постоји опасност од доношења неправилне одлуке, која би водила одбијању признања и извршења одлуке од стране домаћих судова. У контексту овог рада, предметно начело је од нарочите важности у пракси Европског суда за људска права.

Европски суд за људска права није првенствено, нити генерално, суд за чињенице. Уместо тога, његова овлашћења да утврди, као и да процени чињенице треба посматрати као саставни део његове примарне функције, а то је да каже шта је закон (*dire le droit*). Улога Суда као *господара* или *мајстора* права (*master of the law*) унапређена је чл. 1. Протокола бр. 16, којим је предвиђено да највиши судови и трибунали Високе стране уговорнице могу од

---

<sup>50</sup> Протоколом бр. 15 о изменама Конвенције од 24.06.2013. год. овај рок износи четири месеца.

<sup>51</sup> *Radomilja and Others v. Croatia*, Издвојено мишљење судија *Yudkivska, Vehabović* и *Kūris*, par. 7.

Суда тражити саветодавна мишљења о начелним питањима која се односе на тумачење или примену права и слобода дефинисаних Конвенцијом или протоколима уз њу. Иако сам Суд себе не назива *мајстором права*, у пресудама се користи сличном фразом *мајстор карактеризације* за правно квалификовање чињеница у предмету. У пракси суда у Стразбуру, утврђен је принцип да представку карактеришу чињенице које се у њој наводе, а не само правни разлози или аргументи на које се позива. На овај начин, Суд примењује максиму *jura novit curia*.

Принцип *jura novit curia* има и својих ограничења, а једно од њих огледа се у начелу *non ultra petita*, који забрањује суду да одлучује о питањима која се налазе ван оквира спора. Обим предмета који је уступљен Суду одређен је представком апликанта, а ако би Суд засновао своју одлуку на чињеницама које нису обухваћене представком, пресудио би изван оквира предмета и прекорачио своју надлежност одлучујући о стварима које му нису упућене у смислу чл. 32. Насупрот томе, Суд не би одлучивао ван оквира предмета ако би, применом принципа *jura novit curia*, чињенице на које се апликант жали поново правно квалификовао, заснивајући своју одлуку на члану или одредби Конвенције на коју се апликант не позива. Ипак, водећи се издвојеним мишљењима у пресудама новијег датума, закључујемо да судије Европског суда за људска права нису у потпуности сагласне у вези са појединим аспектима примене принципа *jura novit curia*, као и правила *extra/ultra petitem* у пракси овог суда. Имајући у виду број и интензитет супротстављених мишљења судија, ово начело ипак не можемо сматрати до краја објашњеним и утврђеним, чему би у будућности требало тежити, ради постизања неопходног степена правне сигурности.

*Jelena Stanisavljević, PhD student*  
*Faculty of Law, University of Kragujevac*

## **THE PRINCIPLE OF *JURA NOVIT CURIA* IN THE PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS**

### ***Summary***

*In the paper, the author analyzes the application of the jura novit curia principle in the practice of the European Court of Human Rights. In the first part of the article, the author explains the meaning of the jura novit curia principle, and since this principle is not explicitly stipulated by the European Convention on Human Rights,*

*the author finds its essence in certain articles of the Convention that she analyzes on that occasion. In the second part of the paper, the author analyzes the principle ne eat judex ultra et extra petita partium, which is a limitation of the jura novit curia maxim, pointing out the views of the European Court of Human Rights expressed in specific cases. Finally, the author presents separate opinions of the judges of the European Court of Human Rights in the case of Radomilja and others v. Croatia, which point to key problems when applying the analyzed principles in the practice of the European Court of Human Rights.*

**Key words:** *jura novit curia, non ultra petita, European Court of Human Rights, court as master of law, court as master of characterization, practice of the European Court of Human Rights, Radomilja and others. v. Croatia.*

## Литература

- Bazanah, B., *An Unresolved Question: Optional Declarations At The Intersection Of Jura Novit Curia, Competence-Competence, And Non Ultra Petita*, International Law And Politics, Vol. 54/2022.
- Cica, A., *The principle of jura novit curia*, Young Scholars in International Arbitration, 2014.
- Koch, O.V., *Principle iura novit curia in International Commercial Arbitration*, Правова држава, No. 22/2016.
- Mantakou, A., *The Misadventures of the Principle Jura Novit Curia in International Arbitration - A Practitioner's Approach*, Τμητικός Τόμος Σπ. Β. Βρέλλη.
- Martinen, K., *Fair Trial Rights and the Principle of Jura Novit Curia*, University of Amsterdam, 2018.
- Möschel, M., *Jura Novit Curia and the European Court of Human Rights*, European Journal of International Law, Vol. 33, No. 2/2022.
- Salung Petersen, C., *Treaties in Domestic Civil Litigation: JuraNovit Curia?*, Nordic Journal of International Law, 2011.
- Spielmann, D., *The European Court of Human Rights: Master of the Law but not of the Facts?*, Speech to the British Institute of International and Comparative Law, 2014.
- Sugihara, T., *The principle of jura novit curia in the International Court of Justice: With reference to recent decisions*, Japanese Yearbook of International Law, Vol. 55/2012.

### Пракса Европског суда за људска права:

- BB v. France*, app. no. 5335/06, judgment ECHR, 17.12.2009.
- De Wilde, Ooms and Versyp ("vagrancy") v. Belgium*, app. no. 2832/66; 2835/66; 2899/66, judgment ECHR, 18.06.1971.
- Foti and others v. Italy*, app. no. 7604/76; 7719/76; 7781/77; 7913/77, judgment ECHR, 21.11.1983.
- Guerra and others v. Italy*, app. no. 14967/89, judgment ECHR, 19.02.1998.

*Guzzardi v. Italy*, app. no. 7367/76, judgment ECHR, 06.11.1980.

*Handyside v. the United Kingdom*, app. no. 5493/72, judgment ECHR, 07.12.1976.

*Molla Sali v. Greece*, app. no. 20452/14, judgment ECHR, 18.06.2020.

*Radomilja and others v. Croatia*, app. no. 37685/10 and 22768/12, judgment ECHR, 20.03.2018.

*S.M. v. Croatia*, app. no. 60561/14, judgment ECHR, 25.06.2020.

*Scoppola v. Italy*, app. no. 10249/03, judgment ECHR, 17.09.2009.